

SZŐKE TIBOR

LANKÓ JÓZSEF: SOHA NEM TALÁLKOZTAM OLYAN CIGÁNNYAL, AKINEK A HITET MAGYARÁZNI KELLETT VOLNA

Több évtizede teljesít szolgálatot a 100 százalékban cigányok lakta Alsószentmártonban a katolikus lelképásztor. Befogadásról, együttélésekről beszélgettünk vele.

–Hogy kerültél ebbe a faluba?

–1980-ban szenteltek pappá, de két héttel a papszentelés előtt kirúgtak a papnevelő intézetből, mert a Bokor közösséghez tartozott egy társunk, akit nem akarták pappá szentelni, emiatt levélben tiltakoztunk. Eredetileg az volt Cserháti püspök terve, hogy papszentelés után visszaküld még tanulni, hogy kicsit jobban meg legyenek talpálva teológiából, ehelyett gyorsan felszentelt és el akart helyezni káplánnak, mert vissza már nem mehettem a szemináriumba. Így kerültem Siklóstra. Gyanítom, hogy azért pont oda, mert ott volt egy Trabant, a főnök viszont nem tudott autót vezetni. A történet szépsége még, hogy én végigmotoroztam az egyházmegyét, hova kerülhetnék káplánnak és két helyre nem akartam: Siklóstra meg Sásdra. Sásdra azért nem, mert nem volt fürdőszoba – később úgy költöztem ide, Alsószentmártonba, hogy egy évig nemhogy fürdő, még vízvezeték sem volt. Siklóstra meg azért nem akartam kerülni, mert úgy tudtam, a főnök ott folyton ordítózik. Hét évig voltunk egy helyen, egyszer volt köztünk veszekedés, ami egy napig tartott. Kiderült, hogy egy áldott jó ember, csak egy kicsit nagyothall. Nem tudott vezetni, ezért a káplánnak a feladata volt, hogy a Siklóshoz tartozó falvakat ellássa, így került képbe Alsószentmárton, ami 1975 óta cigány falu volt.

– Mihez kezdte az első munkanapodon?

– Nem kellett a nulláról indulni, mert örökölttem egy gyerekhittanos csapatot. „Fel is készítették”, hogy a cigányokban nem lehet megbízni, lopnak, csalnak, hazudnak, a templomkulcsot nem szabad odaadni nekik... Ilyen tanácsokat kaptam. Az egyik mise elején odaállt elém egy asszony és azt mondta: piszkosak az oltárterítők, ő elvinné kimosni. Hát, mit mondtam volna neki, hogy nem viheti el? De miért nem? Piszkosak, piszkosak, ezt én is látom, de az én ruháimat is anyám mosta akkor. Jó, vigye, mondtam és öt perc múlva azt láttam, hogy egy darab textil sincsen a templomban, két asszony meg elment egy batyuval a falu felé. Elfelejtettem megkérdezni, hogy hívják, hol lakik. Eltűnt minden. Nem meséltem el senkinek ezt a történetet, mikor a legközelebb jöttem misézni, itt álltak a templom előtt a ruhákkal kimosva, kivasalva, majd felraktak mindent a helyére. Rádöbbsentem, hogy

ha én a papjuk akarok lenni, akkor alaposan meg kell ismerni ezeket az embereket. Ezzel kezdetét vette egy kaland. Megalakult egy felnőtt hittancsoport, tanítani kezdtem az evangéliumot.

Ez nemcsak nekik volt hittan, hanem nekem is. Megtapasztaltam, amit Jézus mond Máté evangéliumában, hogy menjetek, tanítsatok minden népet, kereszteljétek meg őket. Nekem nem kellett elmennem Japánig, hogy más kultúrát találjak, csak 10 kilométert mentem és jött is a más kultúra, meg egy másik világ.

– Milyennek ismerted meg ezt a másik világot?

– A cigányokkal kapcsolatban csak a negatívumokat szokták említeni azok, akik az értékeiket nem akarják meglátni. Ilyen érték a kultúrájukban a család, ami nem a szokványos anya-apa-gyerek kapcsolatot jelenti, hanem egy nagycsaládi kapcsolatrendszer, ami egy sűrű emberi kapcsolati háló. Nagyon megtartó tud lenni az élet különböző helyzeteiben. Mert lehet, hogy nem tudok segíteni, de ott kell lennem. És ebben a jelenlét nagyon fontos. Ez olyan érték, amit Európa úgy elvesztett, hogy még az emlékeiben sincsen meg talán. Itt pedig ez élő valóság.

– Hogy állnak a hittellel?

– Ők nem azért hisznek Istenben, mert mi, papok megtanítottuk nekik. Az Istenbe vetett hit a családban adódik tovább, a nagymamák ennek a kulcsfigurái. A cigányok hite egy olyan, ami valahol a Pátriárkák és Mózes koránál tart. Isten az élet ura, aki fent van, akinek felelősséggel tartozunk, de azért lehet vele kicsit alkudozni, hogy jól menjen a dolog, lehet ajándékot adni, gyertyát gyújtani. Számomra ez egy kicsit a Jákob-Abrahám irány, de ha megnézzük a mózesi törvényeket, akkor azt látjuk, hogy rengeteg higiénés szertartás van benne, aminek az a célja, hogy a közösség egészségét védje. A cigány babonának nevezett dolgokban ugyanezek vannak. Higiénés dolgok, amiket nyakon öntenek egy kis vallásos szósszal, azért, hogy biztosan elfogyasszák. Például a temetés vagy a születés kapcsán. A halottal eltemetik a ruháit, mert ha nem, akkor visszajön értük. Ez így furcsán hangzik, de mit jelent ez? Azt, hogy amikor valaki meghal, akkor a közvetlen, személyes tárgyait más ne használja, ezért beleteszik vele együtt a sírba, ez védi a közösséget a fertőzéstől. A házat meg úgyis ki kell meszelni, ha halott volt bent, az is egy fertőtlenítés. Volt egyszer egy néni, aki elmagyarázta nekem, hogy ha hazaérnek a temetésről oda, ahol a halott lakott és ég a tűz, akkor megmossák a kezüket, de nem törlik meg, hanem a tűz felett lengetik. Így mosakszik be minden orvos a műtét előtt. Megmossa kezét és megszáritja. Ez egy primitív módja a fertőtlenítésnek, de ezt ők nem így adják elő. Amit babonának mondanak kívülről, az a kultúrájuknak fontos része és kár volna, ha elveszne.

– Tudnak még vigyázni ezekre az értékekre?

– Ahol zártabb a közösség, ott igen. Ahol nagyobb a nyomorúság, mint a városbeli nyomortelepeken, ott könnyebben elkopnak ezek a kulturális értékek.

– Nőtt a hívők száma, amióta itt vagy?

– Én nem találkoztam a 39 év alatt olyan cigánnyal, akinek a hitet magyarázni kellett volna.

– De Jákobtól Jézusig eljutottak-e?

– A hittanoknak köszönhetően ez a folyamat a mai napig tart. Felnőtteknél ezt a bér málkózók számán lehet lemérni. Nálunk nincs gyermekbér málkolás. Ha valakinek eszébe jut, hogy ő szeretne bér málkózni, akkor megkérem, keressen még 10 embert és elkezdjük a felkészítést. Emiatt 5-6 évente van bér málkolás, de az belső készletéből jön. Ez nagyon sokat számít az evangélium befogadásában. Otthonról hozzák az imádságot is, rendszerint fohászokkal. Ezen a téren is van változás – Jézushoz közeledés. Vannak, akik rendszeresen imádkoznak. Bevezette egy asszonycsoport, hogy halottvirrasztáskor rózsafüzéreznek, ami nem volt szokás eddig. A kábítószerekért hetente külön alkalmakkor imádkoznak. Két éve pedig egy hónapban egyszer van egy csendes szentségimádás is, ami egy hang nélkül történik. Itt van Jézus, itt vagy Te, éreztétek jól magatokat! És erre jönnek az emberek! Nemcsak azok, akik mindig járnak, hanem újak is. Alaprogram lett. Nem kell magyarázni, ki szoktam hirdetni, be szoktuk osztani fél órákra a templomot, hogy ki lesz bent, de gyakran sokkal többen jönnek. Fontos nekik.

– A Te hited változott a négy évtized alatt? Voltak mélypontjaid?

– Engem a Gondviselés a tenyerén hordoz. Mindig voltak olyanok, akikhez fordulhattam. Például Sólya Miklós bácsi, görögkatolikus lelkész, aki 40 évig volt Hodászon parókus, s akkor ment nyugdíjba, amikor én jöttem ide. Írtam neki egy levelet, hogy itt vagyok, mit csináljak és vártam egy hosszú válasza. Erre elintézett fél oldallal: „Ha van irgalmas, jó szíved, akkor az megmondja, mit kell csinálnod, ha nincs, akkor nem tudok neked tanácsot adni” – írta és utána volt még néhány biztató szó. 1-2 évvel utána találkoztunk csak először, ő egy középmagas, vékony ember, én meg már akkor is ilyen túlpárnázott voltam. Felnézett rám és azt mondta, hogy hát, én aszkétábbnak gondoltalak volna téged. A jó Isten humora, hogy különböző emberek képesek ugyanolyan szolgálatot viselni. A másik ilyen fontos segítőm André Barthelemy, egy francia pap, akit Jóska néven ismertek a cigányok Magyarországon. Ő járt Csatkára, a cigányok búcsújáró helyére, ott ismerkedtem meg vele. Mikor meglátogatott, fiatal papként feltettem neki azt a nagy kérdést, hogy merre vezessem a cigányokat? Erre ő azt mondta, ne vezessél te senkit sehova, legyél ott, figyeljél, és ha tudsz valakinek segíteni, akkor segítsél. Ez egy olyan program, amit bárhol, bármikor, egy életen keresztül

lehet csinálni és nincs mögötte teljesítménykényszer. A harmadik ilyen ember, Lothar Weiss, akit egy nemzetközi találkozón ismertem meg. Napi kapcsolatban voltunk, közös táborokat szerveztünk. Nagyon érdekes ember volt, első benyomásra elviselhetetlennek tűnt, ugyanakkor hallatlanul érzékenynek ismertem meg. Nem ismert lehetlent, mindenre azt mondta, meg kell próbálni. Körülötte aztán nagyon hamar azon kapta magát az ember, hogy úton van Bukarestbe a kocsijában egy gyerekkel, akit egy német városban találtak papírok nélkül és csak egy Bukarestben lévő torony nevét tudja, ahonnan hazatalál. Idehozta nekem ezt a gyereket, mondván, hogy te úgyis olyan közel vagy, menj már le vele és útközben vedd fel Dragomirt, aki egy tanár és majd segít neked eligazodni. És én mentem Bukarestbe ezzel a gyerekkel, meg a tanárral és megtaláltuk a gyermek rokonait. Nyári táborokat szervezett, amikben voltak német középosztálybeli cserkészgyerekek, román árvaházi gyerekek, balkáni menekült cigányok és a mi cigány gyerekeink. Azt mondta, hogy „lehetőséget kell adnunk a fiataloknak, hogy megismerjék egymást. Hogy kapcsolatok, barátságok szövődjenek: ha megismerik egymás kultúráját, ha esznek egymás ételéből, ha megtapasztalják, hogy a másik csókja jó, akkor nem lehet őket egymás ellen uszítani, akkor nem fognak soha fegyvert egymásra.” Létrehozott egy egyesületet, amin keresztül rengeteg támogatást kaptunk. Volt olyan időszak, amikor csak rájuk tudtunk számítani.

– Hogy látod a jövőt, mitől javulnának a cigány-magyar kapcsolatok?

– Hirdetnünk kell az evangéliumokat. Olyan közelségbe kell ülni az emberekhez, hogy a sebeik megérinthetők legyenek, de nem azért, hogy vájkáljunk benne, hanem azért, hogy megnyíljunk, hogy felismerjük, ráismerjük, hogy én Uram, Istenem! – ahogy Tamás is meglátta Jézust, mikor megérintette a sebeit. Ez a kereszténység nagy lehetősége. Az evangélium hirdetésének elsődleges módja, hogy jelen vagyunk ott, ahol az emberek sebzettek és ott adjuk azt a segítséget, szeretetet, amire szükség van. Ez egy diakónia, ez nem szép szöveg, hanem gyakorlati segítség. Szoktam a kollégáimat bosszantani azzal, hogy az én diakónussá szentelésemet senki sem érvénytelenítette. Az éhezőnek az az evangélium, hogy adunk neki egy tál ételt, a ruhátlanak az, ha ruhát adunk, és ha ez a ruha egy német segélyszállítmányból van és még márkás is, akkor az még az emberi önértékelést is segíti, a méltóságot is növeli. Valakinek pedig az az evangélium, hogy segítjük a készségei fejlesztését. Ezekből néhány intézményesült nálunk, az óvoda, a tanoda, a játszóházak. Itt nagyon sok olyan pedagógiai munka van, amit a munkatársak szívből fakadóan végeznek. Ez mind ebből a közelségből fakad. Ehhez nagyon fontos az egyháznak a közönsége.

Ahogy Pál apostol mondta: „*Ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele, s ha tiszteletben van része az egyik tagnak, vele örvend valamennyi.*” (1Kor12;26)

Ezzel az érzékenységgel tudunk mi is segíteni a másikon.

SOMOS LÁSZLÓ

ELMEGYEK A CIGÁNYTELEPRE, HOGY JÉZUSSAL TALÁLKOZZAK

Pappá szentelésének 25. évfordulóját ünnepli Somos László kaposfői plébános. Az ünnepi szentmisét június 12-én fél 12-kor tartják a kaposfői

plébániatemplomban. Az irgalmasság szentévében arról kérdeztük, mit jelent irgalmas szívvel jelen lenni a szegények, a cigányok életében.

– Huszonöt éves papi jubileumát ünnepli. Miért választotta a papi hivatást?

– Pál apostol korinthusiaknak írt első leveléből választottam papi jelmondatomat: „Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözüljenek.” (1Kor 10,33) – eszerint próbálok megélni papi hivatásomat. Azért lettem pap, mert úgy éreztem, akkor tudom megélni az Istennel való kapcsolatomat, ha teljesen odaadom az életemet Istennek. Fontos számomra, hogy mindennek az alapja a Jézussal való kapcsolat legyen, erre épül minden tevékenység. Odaadom magam Istennek és rajta keresztül embertársaimnak.

Szeretnék Isten művévé válni, hogy általam tegye, amit Ő akar. Ahogyan Teréz anya mondta: „Istenem, csak ceruza legyek a kezében, írj velem, amit akarsz.” Jézus az utolsó vacsorán megmossa tanítványai lábát – ezzel megmutatja nekünk a szolgáló szeretet útját, ami főleg a legkisebbek szolgálatát jelenti. „Milyen nehéz méltóvá válni azok szolgálatára, akik sokat szenvednek” – mondta Páli Szent Vince. Nem én vagyok, aki jót teszek, hanem méltóvá válok a szolgálatra, a Jézussal való kapcsolat által – lassan, folyamatosan, az egész életem során.

– Mi vezette lelkipásztorként a cigányok közé?

– Soha nem terveztem, hogy cigányokkal foglalkozom majd. Amikor huszonkét évvel ezelőtt Kaposfőre kerültem, bejelentették egy cigány gyerek keresztelőjét. A család nem jött el a megbeszélte időpontban. Tudtam a lakcímküvet, megkerestem őket, és megdöbbenve láttam, milyen körülmények között élnek: hatalmas szegénységben, vesszőkből font, sárral tapasztott kunyhókban. Nekik is a plébánosuk vagyok, hozzájuk is van küldetésem. Jézus is azt mondta, „menjete el minden néphez”, gondoltam, és elkezdtem kijárni hozzájuk az esti misék után. Beszélgettem,

ismerkedtem velük, ők is kezdtek engem megismerni. A cigányok bármikor szívesen fogadják az embert, nem kell bejelentkezni. Én nem telefonálok senkinek, csak odamegyek, bemegyek a házba, és már ülök is le. Nagyon közel áll hozzám, hogy tettetés nélküli, természetes emberi kapcsolatok jellemzik őket. Ha az asszony mos, főz, a férfi ház körüli munkát végez, nem hagyja abba, de közben lehet vele beszélgetni. Az elején mindig kértem egy pohár vizet: ők is hadd adjanak valamit. Az ember mindig tud inni egy keveset, és vizet mindenki tud adni. Néhány éve eltűnt ez a szokás, már nincs rá szükség. Könnyen el lehet igazodni a világukban. Csak el kell menni hozzájuk. A gyerekek rögtön másznak az ölembe, nem félnek az emberektől, közvetlenek. A felnőttek pedig szeretik, ha a gyerekeikkel foglalkoznak.

– Mi történt, amikor már egy ideje járt hozzájuk? Elkezdett terveket szőni arról, hogyan lehetne jobb az életük?

– Előre nem terveztem semmit, nem is lehet. Az első feladat: minél többet köztük lenni. Akkor látjuk meg, miben tudunk segíteni. Először arra kértek, értelmezzem a hivatalos iratokat, segítettem a kitöltésükben. Nem mindig elég kitölteni az adatlapot, el is kell kísérni őket. Egyszer megírtam egy ötgyerekes, analfabéta cigány asszony papírjait a gyerekek után járó juttatáshoz, és a hivatalban azt mondták neki, nincs jól kitöltve. Fogtam a papírokat meg az asszonyt, bementem vele a hivatalba, és amikor sorra kerültünk, beadtam a papírokat. Az ügyintéző szólt, hogy ezt csak személyesen lehet elintézni. Kérdezte, az élettársa vagyok-e. Elmagyaráztam, hogy a kaposfői plébános vagyok, a hölgy pedig az egyik hívem, eljöttem, hogy segítsék neki elintézni az ügyeket. Rám nézett, és azt mondta, rendben van. És elfogadta ugyanazokat a papírokat, amelyeket előtte visszaküldött.

Láttam, hogy nincs ruhájuk, a gyerekek ugyanabban járnak szeptemberben és decemberben is. Az édesanyám, a húgom, a barátaim gyűjtöttek ruhákat, én pedig kiosztottam közöttük. Sokszor elmentem velük az orvoshoz, hogy ne két méterről vizsgálják meg őket, a gyerekeket pedig elvittem a kórházba vizsgálatra, ha kellett. Elkísértem valakit munkainterjúra is – igaz, két nap múlva indoklás nélkül kirúgták az illetőt, akit akkor felvettek. Ha krízishelyzet volt, próbáltam élelmet adni. Aztán arra gondoltam, leginkább a gyerekeket kellene korrepetálni. Mielőtt létrehoztuk a tanodát, tanítóképzős hallgatók kezdték tanítani őket szombaton és vasárnap délelőtt a falusi templomok sekrestyéjében. Ez nem volt elég, de így is volt, aki leérettsgizett közülük.

– Kapott valakitől tanácsot, amikor a cigányokkal kezdett foglalkozni?